

Avdelningen för verksamhetsstöd och -styrning
Ulrika Holfelt
ulrika.holfelt@ivo.se

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord, SOU 2019:32

Ert dnr Ju2019/02172/L5

Sammanfattning

Inspektionen för vård och omsorg, IVO, tillstyrker i huvudsak utredningens förslag i rubricerat betänkande.

IVO kan dock, främst i fråga om barnfridsbrott, se vissa svårigheter och oklarheter som behöver utvecklas för att syftet att förbättra barns rätt till skydd mot våld faktiskt ska kunna uppnås.

8 Sveriges åtaganden enligt vissa internationella rättsakter

8.1 Barnkonventionen

Det är en brist att utredningen inte mer konkret redogör för hur eller om barnkonventionens artiklar har beaktats i förhållande till utredningens överväganden och förslag. Därmed blir det i vissa delar oklart om förslagen i dess helhet är förenliga med barnkonventionens krav.

10.2 Barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående

10.2.3 En särskild straffbestämmelse

Vem ska omfattas av straffbestämmelsen?

Att barnet som utsätts genom bevittnande ska vara närstående till både gärningspersonen och den som utsätts för grundbrottet framgår inte av ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen. Det torde krävas att ett så viktigt kriterium finns med i lagrummet.

Det kan dock ifrågasättas varför gärningspersonen och den som utsätts för grundbrottet måste vara närstående för att händelsen ska omfattas av bestämmelsen. Motsvarande krav gäller inte vid tillämpning av straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 8 brottsbalken. På grund

av begränsningen att det ska finnas ett närståendeförhållande även mellan dessa personer finns det situationer som inte kommer att omfattas av bestämmelsen men som likväl kan påverka ett närvarande barn i hög grad. Det kan därför finnas skäl att se över kriterierna ytterligare.

Exempel:

Ett barn som är placerat i ett boende utanför hemmet får under umgänge med en vårdnadshavare bevittna att dennes nya partner (som barnet saknar anknytning till) begår en brottslig gärning mot vårdnadshavaren.

Barnet är närvarande när en bonusförälder, dvs. ena förälderns partner, utövar grundbrottet mot den andra föräldern.

Vad ska barnet ha upplevt?

Det är flera konkreta omständigheter som utredningen föreslår ska lämnas till rättspraxis att avgöra. Såsom gränsdragningen i fråga om när ett barn kan anses ha bevittnat brottet. För att åstadkomma ett reellt skydd för de utsatta barnen kan motiveringen till lagförslaget behöva nyanseras och tillämpningsområdet vidgas något redan i samband med lagstiftningen.

Exempel på ett gränsfall som utredningen tar upp är när en förälder, som känner på sig att det är på väg att uppstå en våldsamt situation, placerar sitt barn i ett annat rum och sätter på denne hörlurar. En annan situation är när ett barn kommer hem efter skolan och ser spår av våldet, såsom i form av sönderslagna möbler. Utredningen menar att den första situationen kommer att kunna medföra straffansvar för barnfridsbrott om det kan fastslås att barnet faktiskt har hört händelsen, medan det kan bli svårare i den andra situationen. Ett sådant resonemang innebär att det sätts stark press på barnet i det första exemplet att kunna vittna om vad det har upplevt, för att kunna styrka ett bevitnande. Det barn som klart kan redogöra för vad denne hört kommer då en i bättre ställning än det barn som kan ha svårt att beskriva händelsen. Dessutom är det sannolikt att barnet i många fall är fullt medvetet om, och påverkas av, det som händer, oavsett om det faktiskt hör något eller inte. Likaså kan upplevelsen i den andra situationen påverka barnet i motsvarande hög utsträckning.

En annan svårighet är bedömningen av små barns upplevelse. Det är oklart hur bedömningen av om barnet utifrån sin utveckling och mognad kan ha uppfattat att gärningen varit ägnad att skada tryggheten eller tilliten i förhållande till någon närstående ska gå till i praktiken. Och var ansvaret för att utreda detta ska ligga.

10.2.9 Skadestånd och brottsskadeersättning

Bestämmelsen i 9 § brottsskadelagen (2014:322) bör finnas kvar. Det är inte osannolikt att det även fortsättningsvis kan vara så att vissa barn inte är villiga att medverka i en brottmålsprocess mot någon närstående. Det kan också finnas situationer då ett barn har

bevittnat brott som inte kommer att omfattas av förslaget om barnfridsbrott. I dessa situationer bör möjligheten till brottsskadeersättning ändå kunna tillämpas.

10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt

Särskild företrädare för barn

Det är svårt att se att den av utredningen föreslagna utvidgningen av den särskilda företrädarens uppdrag och utformningen av lagrummet ska kunna leda till målsättningen att den särskilda företrädaren ska ges möjlighet etablera kontakt och förtroende i relation till barnet. Det bör övervägas att inte formulera bestämmelsen så detaljerat. Nuvarande förslag till lydelse riskerar att läsas som uttömmande i fråga om vad den särskilda företrädaren ska och får göra. En brist är att utredningen inte redovisar hur förslaget förhåller sig till barnets rätt att bli företrätt av sina föräldrar, vilket behöver utvecklas.

Övrigt

Utredningen tar inte upp frågor relaterade till belastningsregistret. Enligt 9 § andra stycket lagen (1998:620) om belastningsregister har en enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv rätt att få ett begränsat utdrag ur registret i vissa situationer, såsom när denne ska söka arbete inom verksamhet för barn. Av 22 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister framgår vilka uppgifter ett sådant begränsat utdrag ska innehålla. IVO vill uppmärksamma att det kan finnas anledning att se över denna reglering om lagförslaget om barnfridsbrott genomförs.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Sofia Wallström. I den slutliga handläggningen har chefsjuristen Linda Almqvist deltagit. Juristen Ulrika Holfelt har varit föredragande.

Sofia Wallström

Ulrika Holfelt

